

1

הסיפור האמיתי הרבה פחות יפה מהסיפור ששמעתם. בסיפור האמיתי בת הטוחן, בעלת השיער הזהוב הארוך, רוצה לתפוס לה אציל, או נסיך, או בן של עשיר, ולכן היא הולכת אל המלווה בריבית ולווה כסף עבור טבעת ומחרוזת ומתקשטת לקראת הפסטיבל. והיא אכן יפה למדי, לכן האציל, או הנסיך, או הבן של העשיר מבחין בה ורוקד איתה ומגלגל אותה במתבן השקט עם סיום הריקודים, ואחר כך חוזר הביתה ומתחתן עם האישה העשירה שהמשפחה שלו בחרה עבורו. בת הטוחן המחוללת אומרת לכולם שהמלווה בריבית מתרועע עם השטן, והאנשים מבריחים אותו מהכפר ואולי אפילו סוקלים אותו, כך שלפחות היא יכולה לשמור לעצמה את התכשיטים כנדונייה, והנפח נושא אותה לאישה לפני שהבן הבכור נולד, מעט מוקדם מהצפוי.

כי לאמיתו של דבר, זה סיפור על התחמקות מתשלום חובות. לא כך נוהגים לספר אותו, אבל אני ידעתי. תבינו, אבא שלי היה מלווה בריבית.

הוא לא היה מאוד מוצלח בזה. אם מישהו לא החזיר את הכסף בזמן הוא אפילו לא הזכיר לו את העניין. רק אם

הארונות שלנו היו ריקים לגמרי או שהנעליים שלנו התפרקו ואמא שלי שוחחה איתו בשקט אחרי שנכנסתי למיטה, רק אז הוא היה הולך, באומללות, לדפוק על כמה דלתות, ומבקש בנימה מתנצלת שיחזירו חלק מהחוב. ואם היה כסף בבית ומישהו ביקש ללוות, הוא התקשה לסרב גם אם לא היה לנו מספיק עבור עצמנו. וכך כל הכסף שלו, שרובו היה הכסף של אמא שלי, הנדוניה שלה, נשאר בבתי אנשים אחרים. וכולם מלבדנו היו מרוצים מהעניין, אף שידעו שהם צריכים להתבייש בעצמם, ולכן הרבו לספר את הסיפור אפילו כשהייתי בטווח שמיעה, או במיוחד אז.

גם אבא של אמא שלי היה מלווה בריבית, אבל הוא היה מוצלח בזה מאוד. הוא גר בוויסנייה, מרחק שישים וחמישה קילומטרים מאיתנו, על דרך הסחר הישנה והמשובשת שהשתרכה מכפר לכפר, כמו חוט מלא קשרים קטנים ומלוכלכים. מאמא נהגה לקחת אותי לביקורים אצלו כשהייתה יכולה להרשות לעצמה לשלם כמה גרושים כדי לנסוע באחוריה של עגלת רוכל או במזחלת, עם חמש או שש החלפות בדרך. לרגעים נגלתה לנו מבין העצים הדרך האחרת, הדרך השייכת לסטאריק, נוצצת כמו הנהר בחורף כשהרוח מפזרת ממנו את השלג. "אל תסתכלי, מרים", אמא שלי הייתה אומרת, אבל אני המשכתי לעקוב אחרי הדרך מזווית העין בתקווה שתישאר קרובה, כי משמעות הדבר מסע מהיר יותר: יהיה מי שיהיה העגלון, הוא היה טופח על אחורי הסוסים ומאיץ בהם עד שהדרך נעלמה שוב מהעין.

פעם אחת שמענו את קול פרסותיהם מאחורינו כשהם ירדו מהדרך, צליל שהזכיר קרח מתבקע, והעגלון הצליף בסוסים ומיהר להסתיר את העגלה מאחורי עץ, וכולנו התגודדנו בין השקים, ואמא עטפה את ראשי בידה וריתקה

אותו מטה כדי שלא אתפתה להציץ. הם המשיכו הלאה ולא עצרו. זו הייתה עגלה של רוכל עני, עמוסה סירי פח קהויים, ואבירי הסטאריק יצאו לרכוב רק לשם הזהב. הם חלפו בדהרת פרסות מצטלצלת ורוח חדה כסכין נשבה מעלינו, וכאשר התיישבתי היה קצה צמתי מכוסה כפור לבן, וכך גם שרוולה של אמא ביד שעטפה אותי, והגב של כולנו. אבל הכפור הלך ונחלש, וברגע שהתפוגג אמר הרוכל לאמא שלי, "טוב, אני חושב שנחנו מספיק," כאילו אינו זוכר מדוע עצרנו.

"כן," אמרה אמא והנהנה, כאילו גם היא אינה זוכרת, והוא טיפס בחזרה אל מושב העגלון ונקש בלשונו כדי להורות לסוסים לצאת לדרך. הייתי צעירה מספיק כדי שאזכור משהו מזה לאחר מכן, אך לא מבוגרת מספיק כדי להתעניין בסטאריק יותר מכפי שהתעניינתי בקור הרגיל אשר חדר מבעד לבגדיי ובצביטת הרעב בבטני. הייתי להוטה להגיע לעיר ואל בית סבי ולא רציתי לומר דבר שיגרורם לעגלה לעצור שוב.

לסבתא שלי תמיד הייתה שמלה חדשה עבורי, שמלה פשוטה שהייתה אמנם חומה ומשמימה אבל חמה ותפורה היטב, ומדי חורף נתנה לי גם זוג נעלי עור חדשות שלא מעכו לי את הרגליים ולא היו מוטלאות וסדוקות בשוליהן. היא האכילה אותי עד להתפקע שלוש פעמים ביום, ובערב האחרון לפני חזרתנו תמיד אפתה עוגת גבינה, עוגת הגבינה המיוחדת שלה, שהייתה זהובה מבחוץ ועשירה ולבנה ומתפוררת מבפנים ובעלת טעם קל של תפוחים, וקישטה אותה מלמעלה בצימוקים זהובים ומתוקים. לאחר שאכלתי לאט ככל יכולתי כל פירור מפרוסה רחבה מכף ידי, היו לוקחים אותי למעלה, אל חדר השינה הגדול והחמים שבו

ישנו אמא שלי ואחיותיה בילדותן, ומשכיבים אותי באותה מיטת עץ צרה שיונים מגולפות במסגרתה. אמא הייתה יושבת לצד אמה מול האח ומשעינה את ראשה על כתפה. הן לא דיברו, אבל כאשר בגרתי מעט ולא נרדמתי מיד, ראיתי בזוהר האש שעל פני שתיהן נמתח שביל קטן ורטוב של דמעות.

יכולנו להישאר שם. היה מקום בביתו של סבי, והיו מקבלים אותנו בברכה. אבל תמיד חזרנו הביתה, כי אהבנו את אבא שלי. הוא היה גרוע מאוד בענייני כסף אך מלא חום ועדינות, ותמיד ניסה לפצות על חולשותיו: כמעט את כל שעות היום העביר ביערות הקרים, בחיפוש אחר מזון ועצי הסקה, וכשהיה בבית לא הייתה מלאכה שלא עזר בה לאמא. בביתנו לא היו עבודות שנשמרו לנשים בלבד, וכאשר רעבנו הוא היה הרעב מכולם והגניב מזון מצלחתו לצלחותינו. כשישב מול האח בערבים, ידיו תמיד עמלו בהריצות בגילוף צעצוע קטן עבורי או פריט כלשהו עבור אמא, עיטור לכיסא או כף עץ.

אבל החורף היה תמיד ארוך ומר, וכל שנה שהייתי מבוגרת דיי לזכור הייתה גרועה מקודמתה. לכפר שלנו לא הייתה חומה, והוא היה נטול-שם-למחצה; אחדים אמרו ששמו פאקל בשל קרבתו לדרך, ומי שהדבר לא מצא חן בעיניהם כיוון שהזכיר להם את הקרבה לדרך הסטאריק, השתיקו אותם בצעקות והתעקשו ששמו דווקא פאביס בשל קרבתו לנהר, אבל איש לא טרח לציין את הכפר במפה, ולכן הדבר לא הוכרע מעולם. בינינו לבין עצמנו קראנו לו פשוט "הכפר". עוברי אורח שמחו למראהו כיוון שנמצא בשליש הדרך בין ויסניה ומינאסק, ונהר קטן חצה את הדרך ממזרח למערב. חוואים רבים הביאו את מרכולתם בסירה וימי השוק

שלנו המו אדם. אבל בכך הסתכמה חשיבותנו. שום אציל לא הפגין בנו עניין מיוחד, והצאר בקורון לא התעניין בנו כלל. אפילו לא ידעתי את מי משרת גובה המיסים, עד שבאחד הביקורים בבית סבי גיליתי במקרה שדוכס ויסניה כועס, כיוון שהתשלומים הנגבים מהכפר שלנו הולכים ומתמעטים משנה לשנה. הקור התגנב מתוך היער מוקדם יותר ויותר וכרסם ביבולים.

בשנה שבה מלאו לי שש־עשרה הסטאריק באו גם הם, במהלך מה שהיה אמור להיות השבוע האחרון של הסתיו, לפני שהסתיים קציר השעורה. הם נהגו לצאת לפשיטות אקראיות בחיפוש אחר זהב, וכך היה מאז ומתמיד; אנשים חלקו שברי זיכרונות על הצצות חטופות ועל המתים שהותירו מאחוריהם. אבל בשבע השנים האחרונות הלכו החורפים והכבידו, והסטאריק נעשו חמדניים יותר. עלים מעטים עוד נאחזו בעצים כשהגיעו בדהרה וירדו מדרכם אל דרכנו והמשיכו הלאה מהכפר, מרחק שישה־עשר קילומטרים בלבד, עד המנזר האמיד שבהמשך הדרך, שם הרגו תריסר נזירים וגנבו את פמוטי הזהב ואת גביע הזהב ואת כל האיקונות המוזהבים, ונשאו עמם את אוצר הזהב לממלכה השוכנת בקצה דרכם, תהיה אשר תהיה.

הקרקע קפאה לחלוטין עם מעברם באותו לילה, ובימים שחלפו מאז נשבה מתוך היער רוח קרה ומתמדת ונשאה עמה מערבולות של שלג צורב. ביתנו הקטן ניצב לבדו ממש בפאתי הכפר, ללא כל קירות סמוכים שיישאו עמו בנטל הרוח, ואנחנו נעשינו רזים ורעבים ורועדים יותר מתמיד. אבא המשיך לתרץ את תירוציו ולהתחמק מהמלאכה שלא היה בלבו לעשות. אך גם כשבסופו של דבר אמא התעקשה והוא ניסה, הוא חזר הביתה ובידיו קומץ דל של מטבעות

ואמר בהתנצלות בשמם, "החורף חסר רחמים. חורף קשה לכולם." אבל לא האמנתי שטרחו אפילו בתירוץ הזה. כשחציתי את הכפר למחרת לקחת את כיכר הלחם שלנו לאופה, שמעתי את אחת מבעלות החוב שלנו מדברת על הסעודות שהם מתכננים לבשל, על המטעמים שיקנו בשוק. יום אמצע החורף הלך וקר. כולם רצו דבר-מה טעים על השולחן; משהו מיוחד לכבוד הפסטיבל, הפסטיבל שלהם. וכך הם שילחו את אבא שלי בידיים ריקות, ואורתיהם התנוצצו על השלג, וריח בשר צלוי הסתנן מבעד לחרכי בתיים כשצעדתי לאטי בחזרה אל האופה לתת לו גרוש שחוק בתמורה לכיכר גסה ושרופה-למחצה שלא הייתה כלל הכיכר שהכנתי. הוא נתן כיכר טובה ללקוחה אחרת, ועבורנו שמר את ההרוסה. בביתנו הכינה אמא מרק כרוב דליל, והצליחה לנצל מעט שמן בישול משומש להדליק את המנורה לכבוד הלילה השלישי לחגנו שלנו, וכל פעולותיה היו מלוות בשיעול; שוב באה ועלתה מן היער צינה עמוקה, והתגנבה מבעד לכל סדק ומרזב בביתנו הקטן והדל. הלהבות דלקו דקות ספורות לפני שִׁכְבוּ במשכ רוח אשר חדר לבית, ובמקום להדליק אותן שוב אמר אבא, "טוב, אולי זה אומר שהגיע הזמן ללכת לישון," כיוון שהשמן כמעט אזל. עד שהגיע הערב השמיני, אמא שלי עייפה משיעולים ולא יכלה עוד לצאת מהמיטה. "בקרוב היא תתאושש," אמר אבא וחמק ממבטי. "הקרה הזאת תישבר בקרוב. כבר עכשיו היא התארכה מאוד." הוא גילף נרות מעץ, מקלות קטנים וצרים שנוכל להבעיר, כיוון שטיפות השמן האחרונות אזלו בערב הקודם. בביתנו לא יתרחש שום נס של אור. הוא יצא לחפש שוב עצי הסקה מתחת לכיסוי השלג. ארגז העצים הלך והתרוקן גם הוא. "מרים," אמרה אמא שלי

בקול צרוד לאחר שיצא. הכנתי לה ספל תה חלש עם טיפת דבש, כל שהיה לי להציע לה כניחומים. היא לגמה לגימה קטנה ונשכבה לאחור על הכרית ואמרה, "כשהחורף ייחלש אני רוצה שתלכי לבית של אבא שלי. הוא ייקח אותך לבית של אבא שלי."

באחד הערבים בביקור האחרון שלנו אצל סבא, באו האחיות של אמא שלי לארוחת הערב עם בעליהן וילדיהן. כולם היו לבושים בגדי צמר עבים, והשאירו גלימות פרווה במבואה. אצבעותיהם היו מעוטרות בטבעות זהב ועל ידיהם ענדו צמידי זהב. הם צחקו ושרו והחדר כולו היה חמים אף שהיה זה אמצע החורף, ואכלנו לחם טרי ועוף צלוי ומרק זהוב וחם מלא טעם ומלח, והאדים היתמרו אל פניי. אמא דיברה, ואני, בידיים קפואות וקפוצות לקשרים מכאיבים, שאפתי את חמימות הזיכרון הזה עם מילותיה וכמהתי אליו. דמיינתי את עצמי הולכת לשם לתמיד, נערה קבצנית, זונחת את אבי לבדו ואת הזהב של אמא בבתי שכנינו.

קפצתי שפתיים בכוח, נשקתי למצחה ואמרתי לה שתנוח, ואחרי ששקעה בשינה טרופה ניגשתי לארגז שליד האח, שם החזיק אבא את ספר החשבונות הגדול. הוצאתי את הספר ושלפתי את הקולמוס השחוק מעל המעמד, ערבבתי דיו מהאפר באח והכנתי רשימה מסודרת. בתו של מלווה בריבית, ואפילו מלווה בריבית גרוע, יודעת לערוך חשבונות. כתבתי וסיכמתי וכתבתי וסיכמתי, ריבית וזמן אשר נקטעו לתשלומים זעירים, אקראיים. אבא רשם כל אחד מהם בשימת לב ונהג בהם בהוגנות שהוא עצמו לא זכה לחוש על בשרו מעולם. כשהרשימה הייתה מוכנה רוקנתי את התיק שלי מדברי הסריגה, התעטפתי ברדיד ויצאתי החוצה אל הבורק הקר.

ניגשתי לכל בית שהיה חייב לנו כסף, ודפקתי בקול על הדלתות. השיעולים של אמא העירו אותנו בלילה, כך שהשעה הייתה מוקדמת, מוקדמת מאוד, ובחוף עדיין שרר חושך. איש עוד לא יצא מביתו. לכן הגברים פתחו את הדלתות והביטו בי בהפתעה, ואני הסתכלתי ישירות בפניהם ואמרתי בקול צונן וקשוח, "באתי ליישב את החשבון שלכם."

הם ניסו לשלח אותי, כמובן; אחדים לעגו לי. אולג, העגלון בעל הידיים הגדולות, קמץ את אגרופיו והשעין אותם על מותניו ולטש בי מבט בשעה שאשתו דמוית הסנאי הרכינה ראש מעל לאח והביטה בי בחטף. קאיוס, שלווה שני מטבעות זהב שנה לפני שנולדתי, ושהרוויח יפה מהקרוֹפְּניק שהכין בקומקומי הנחושת הגדולים שקנה בכסף זה, חיך אלי והזמין אותי להיכנס ולהתחמם, לשתות משקה חם. סירבתי. לא רציתי להתחמם. עמדתי על מפתן דלתותיהם ושלפתי את הרשימה שלי, ואמרתי להם כמה כסף לוו, וכמה מעט החזירו, ואיזו ריבית הצטברה להם.

הם התנשפו והתווכחו וכמה מהם צעקו. במשך כל חיי איש לא צעק עלי; אמא שלי בקולה השקט, אבי העדין. אבל מצאתי דבר־מה קשה ומר בתוך עצמי, משהו מהחורף שהוא נשב היישר אל תוך לבי: קול אמי המשתעלת, וזיכרון הסיפור שסיפרו בכיכר הכפר פעמים רבות כל כך, על נערה שהפכה עצמה למלכה בזהבו של מישהו אחר ולא שילמה את חובותיה. נשארתי על מפתן דלתותיהם ולא זזתי משם. המספרים שלי היו נכונים, וגם הם וגם אני ידענו זאת, וכשסיימו לצעוק אמרתי, "הכסף ברשותכם?" הם חשבו שניתן להם בכך מוצא. הם אמרו שלא, מוכן שלא; אין להם סכום כזה.

"אז שלמו לי קצת עכשיו, וסכום נוסף מדי שבוע, עד שתגמרו להחזיר את החוב," אמרתי. "ועל מה שלא החזרתם תשלמו ריבית, אם אינכם רוצים שאשלח הודעה לסבא שלי לערב את הרשויות."

איש מהם לא הרבה לצאת מהכפר. הם ידעו שאבא של אמא שלי הוא אדם עשיר שמתגורר בבית גדול בוויסניה ושהלווה כסף לאבירים, ועל-פי השמועות אפילו לאציל אחד. ולכן נתנו לי מעט, באי-רצון; רק גרושים ספורים בבתים מסוימים, אבל כל אחד ואחד מהם נתן סכום כלשהו. הסכמתי גם לקבל סחורות במקום כסף: שנים-עשר מטר בד צמר חם שצבעו אדום כהה, צנצנת שמן, עשרים וחמישה נרות גדולים ומשובחים עשויים שעווה לבנה, סכין מטבח חדש מהנפח. ניכיתי לכולם סכומים הוגנים עבור הסחורות הללו – המחיר שהיו גובים בשוק מאדם אחר, לא ממני – וכתבתי את המספרים בנוכחותם ואמרתי להם שנתראה בשבוע הבא.

בדרכי הביתה עברתי אצל לודמילה. היא לא לוותה מאיתנו כסף; היה לה די הלוות בעצמה אבל אסור היה לה לגבות ריבית, וממילא אף אחד בכפר שלנו לא היה טיפש דיו ללוות כסף מאיש מלבד אבא שלי, שהניח להם לשלם כרצונם או לא לשלם כלל. היא פתחה את הדלת בחיוך מתורגל היטב, מאחר שנהגה לשכן בביתה עוברי אורח. החיוך נעלם כשראתה אותי. "נו?" אמרה בחדות. היא חשבה שבאתי לקבץ נדבות.

"אמא שלי חולה, פאנוֹבָה," אמרתי בנימוס. רציתי שתמשיך לחשוב כך עוד קצת, ואז ירווח לה כשאמשיך ואומר, "באתי לקנות מזון. כמה על המרק?" שאלתי גם למחיר הביצים והלחם, כאילו אני מנסה

לתכנן את הקניות מתוך ארנק דל, וכיוון שלא ידעה שמצבי השתנה, ציינה את המחירים בעניינות בלי להכפיל את מחירם. ואז התרגזה כשמניתי שישה גרושים עבור סיר מרק חם עם חצי תרנגולת, ושלוש ביצים טריות, וכיכר לחם רכה, וחלת דבש בקערה מכוסה במפית. אבל היא נתנה לי את כל הפריטים, למורת רוחה, ואני נשאתי את המזון בשביל הארוך אל הבית שלנו.

אבא חזר הביתה לפני; הוא הזין את האש בעצים, וכשנדחקתי פנימה נשא אלי פנים מודאגות. הוא לטש מבט בזרועותיי העמוסות מזון וצמר אדום. הנחתי מידי את המצרכים ושלשלתי את הגרושים שנשארו ואת קופיקת הכסף האחת אל הצנצנת שליד האח, שם נותרו שני גרושים בלבד. נתתי לו את הרשימה ובה התשלומים המעודכנים, ופניתי להקל על אמא.

מאותו יום והלאה הייתי למלווה בריבית של הכפר שלנו. הייתי מוכשרת במלאכה, ואנשים רבים היו חייבים לנו כסף, ולכן עד מהרה התחלף הקש המפוזר על רצפת ביתנו בקורות חלקות של עץ זהוב, הסדקים באח תוקנו בחומר משובח והגג כוסה בקש טרי, ולאמא שלי הייתה גלימת פרווה ככיסוי מיטה וכמלבוש, לשמור על חמימות החזה. זה לא מצא חן בעיני כלל, וגם לא בעיני אבא, שכיום שבו הבאתי את הגלימה הביתה יצא החוצה והתייפח חרישית לבדו. אודטה, אשתו של האופה, הציעה לי את הגלימה בתמורה לניכוי מלא של חוב משפחתה. הגלימה, בגוונים חומים בהירים

וכהים, הייתה יפהפייה; היא הביאה אותה עמה כשנישאה. גלימה מפרוות הַרְמִינִים שצד אביה ביערותיו של הבויאר. התברר שהיבט זה של הסיפור הישן הוא אמת לאמיתה: מלווה בריבית מוצלחת חייבת להיות אכזרית. אבל הייתי מוכנה להיות חסרת רחמים כלפי שכנינו, כפי שהיו הם כלפי אבי. לא לקחתי את בְּכוֹרֵיהֶם, לא בדיוק, אבל שבוע אחד בשלהי האביב, כשהדרכים נפתחו שוב סוף־סוף, הגעתי אל החווה של אחד האיכרים בשדות הרחוקים ולא היה לו דבר לשלם בו, אפילו לא כיכר לחם עודפת. גֹּרֶק לווה שש קופיקות כסף, סכום שלא היה מסוגל להחזיר גם אילו היה קוצר את מלוא יכולו בכל שנה ושנה למשך שארית חייו; לא האמנתי שאי־פעם היו בידו יותר מחמישה גרושים. תחילה הוא ניסה להבריח אותי מהבית בקללות כפי שניסו רבים מהם, אך משלא ויתרתי ואמרתי לו שאשסה בו את החוק, קולו נמלא ייאוש אמיתי. "יש לי ארבעה פיות להאכיל!" הוא אמר. "אי־אפשר למצוץ דם מאבן."

אני מניחה שהייתי אמורה לרחם עליו. אבא שלי היה מרחם, וגם אמא, אבל התעטפתי בצינתי ולא הרגשתי אלא בסכנה הגלומה במצב. אם אסלח לו ואסכים לקבל את התירוצים שלו, בשבוע הבא לכולם יהיה תירוץ; יכולתי לתאר לעצמי איך בעקבות זאת יחזור הכול ויתפרק.

בתו הגבוהה נכנסה אז לבית בצעדים כבדים. מטפחת כיסתה את צמותיה הצהובות הארוכות ועל כתפיה נשאה עול כבד ועליו שני דליי מים, כפליים מכפי שהייתי אני מסוגלת לשאת כשיצאתי לשאוב מים מהבאר. אמרתי, "אם כך הבת שלך תשלם על החוב בעבודה בבית שלי, תמורת חצי גרוש ליום," וחזרתי הביתה מרושנת עונג כחתולה,

ואפילו רקדתי כמה צעדי מחול ביני לבין עצמי, על אם הדרך תחת העצים.

שמה היה וַנְדָה. למחרת היום היא הגיעה לביתנו בדממה עם שחר, עבדה כמו שור עד הארוחה והסתלקה בדממה לאחריה; וכל הזמן הזה לא זקפה את ראשה. היא הייתה חזקה מאוד, וכבר באותו חצי יום לקחה על עצמה כמעט את כל מלאכות הבית. היא שאבה מים וחטבה עצים, טיפלה בלהקת התרנגולות הקטנה שהתרוצצה עכשיו בחצר שלנו וקרצפה את הרצפות ואת האח ואת כל הסירים, ואני הייתי מרוצה מאוד מהפטרון שמצאתי.

לאחר שהיא הלכה שמעתי לראשונה בחיי את אמא פונה אל אבא בכעס, בנימת האשמה שכמוה לא נשמעה אפילו בשיא הקור והחולי. "ולא אכפת לך ממה שזה עושה לה?" שמעתי אותה צועקת בזמן שניקיתי את הברז ממי מנגיף בשער; קולה היה עדיין צרוד. מאחר שנפטרתי מעול מלאכות הבוקר, שאלתי חמור ורכבתי עד הכפרים הרחוקים ביותר כדי לגבות כסף מאנשים שחשבו ככל הנראה שאיש לא יחזור לגבות אותו לעולם. שיפון החורף נקצר זה עתה ואני קיבלתי שני שקים מלאים תבואה, שניים נוספים מלאים צמר, ושק גדול של אגוזי הלוז האהובים על אמא ששמרו על טריותם בקור החורף, נוסף על מפצח אגוזים עשוי ברזל, ישן אבל טוב, כדי שלא נצטרך עוד לפצח אותם בפטיש. "ומה תרצי שאומר לה?" הוא השיב בצעקה. "מה לומר? לא, מוטב שתדעבי; לא, מוטב שיהיה לך קר ותלבשי סחבות?"

"אולי אם היה בך הקור הדרוש כדי לעשות את זה בעצמך, היה בך גם הקור הדרוש כדי להניח לה לעשות זאת," אמרה אמא שלי. "הבת שלנו, יוסף!"

באותו ערב אבא שלי ניסה לומר לי משהו בשקט. הוא מעד על המילים: אני עשיתי מספיק, זה לא התפקיד שלי, מחר אשאר בבית. לא הרמתי מבט מקילוף אגוזי הלוז ולא עניתי לו, והותרתי את הצינה קרושה תחת צלעותיי. חשבתי על הקול הצרוד של אמא שלי ולא על המילים שאמרה. לאחר זמן־מה הוא השתתק. הוא נמלט מפני הצינה שבי בדיוק כפי שברח מהתגובה הצוננת, כשביקש את מה שחייבים לו.